

17.2.2025

KELA
1655/2025

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: Valiokunnan lausuntopyyntö Kansaneläkelaitokselle 11.2.2025

HE 179/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kela on 15.8.2024 lausunut työ- ja elinkeinoministeriölle hallituksen esitykseen eduskunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esityksen kohdassa 4.2.12 ”Taloudelliset vaikutukset” on kattavasti avattu Suomeen työhön tulevan kolmannen maan kansalaisen oikeuksia etuuksiin sekä asumisen että työskentelyn perusteella sekä myös etuusoikeuksien jatkumista ja päättymistä työskentelyn päättymisen tilanteissa.

Sekä asumisen että työskentelyn perusteella etuuksien saaminen edellyttää Suomessa työskentelevältä laillista maassa oleskelua. Suomessa asuvaksi katsottavalla työntekijällä on oikeus etuuksiin laajemmin kuin työskentelyn perusteella etuuksia saavalla. Työskentelyn perusteella etuuksia saava voidaan myöhemmin katsoa Suomessa asuvaksi esim. alle kahdeksi vuodeksi solmitun työsuhteen vaihtuessa toistaiseksi voimassa olevaksi.

Jos kolmannen maan kansalaista ei voida esim. työskentelyn keston perusteella katsoa hänen Suomeen saapuessa maassa asuvaksi, on hänellä oikeus rajoitetusti työntekijänä etuuksiin ajalla, jolla työtulot ovat vähintään 800,02 (taso 1.1. 2023 lukien) euroa kuukaudessa. Työntekijän rajoitettu oikeus etuuksiin säilyy huolimatta työskentelyn keskeytymisestä tai työtulojen laskemisesta alle tulorajan, jos työskentely Suomessa on jatkunut vähintään kuusi kuukautta ja henkilö on rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi. Oikeus etuuksiin tällä ns. jälkisuoja-ajalla säilyy enimmillään siihen saakka, kun oleskeluluvan voimassaolo lainvoimaisesti päättyy.

Jälkisuoja-ajalla etuudet ovat kuitenkin rajatut käsittäen lähinnä sairausvakuutuslain mukaiset etuudet. Lisäksi työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisesta huolimatta ei oikeutta työttömyyspäivärahaan ole, jos työskentelyä ei ole nykylainsäädännön edellyttämää 12 kuukautta. Tilapäisellä B-oleskeluluvalla työskentelevällä ei myöskään ole oikeutta työmarkkinatukeen.

Jos työntekijän oleskelulupa peruutetaan, päättyy oikeus Kelan etuuksiin Migrin ratkaisun tullessa lainvoimaiseksi riippumatta siitä, perustuuko työntekijän oikeus etuuksiin asumiseen vai työskentelyyn. Oikeus etuuksiin jatkuu kuitenkin mahdollisen valitusprosessin ajan. Jos samassa yhteydessä luvan peruuttamisen kanssa tehdään

karkottamispäätös, voi oikeus etuuksiin jatkua tämän päätöksen lainvoimaisuuteen asti.

Oikeus julkiseen sairaanhoitoon perustuu pääsääntöisesti siihen, että henkilö on rekisteröity Suomessa asuvaksi kotikuntalain mukaan. Tällöin henkilöllä on oikeus tarvitsemiinsa julkisen terveydenhuollon palveluihin kotikuntalaisen asiakasmaksun hinnalla (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992). Myös kotikunnattomat maahanmuuttodirektiivien mukaiset työntekijät saavat julkisen sairaanhoidon asiakasmaksun hinnalla. He osoittavat tämän oikeuden Kelan myöntämällä todistuksella oikeudesta hoitoetuuksiin. Oikeus jatkuu, kunnes oleskeluluvan voimassaolo on lainvoimaisesti päättynyt. Oleskeluluvan voimassaolon päätyttyä henkilöllä säilyy kuitenkin rajoitettu oikeus julkisen terveydenhuollon palveluihin niin kauan, kun hän tosiasiallisesti oleskelee Suomessa. Oikeuden laajuus määrittyy henkilön terveydentilan sekä Suomessa oleskelun keston perusteella. Lähtökohtaisesti henkilö vastaa tällöin itse annetun hoidon kustannuksista. Jos kustannuksia ei kuitenkaan saada perittyä henkilöltä itseltään, hyvinvointialue voi hakea Kelalta nk. valtionkorvausta asiakasmaksun ylittävältä osuudelta. Jos hyvinvointialue arvioi henkilön ilmeisen varattomaksi, kustannuksia ei tarvitse yrittää periä henkilöltä itseltään ennen korvaushakemuksen toimittamista Kelalle.

Oleskeluluvan päätyttyä lainvoimaisesti Kela antaa asianomaiselle päätökset maksussa olevien etuuksien lakkaamisesta. Myös voimassa oleva todistus oikeudesta hoitoetuuksiin perutaan oleskeluluvan päättyessä. Suomeen työntekijöiden mukana seuranneiden perheenjäsenten oleskeluluvan päättyessä työntekijän oleskeluluvan päättymisen seurauksena, myös heille maksussa olevien etuuksien lakkaamisesta annetaan päätökset.

Perustoimeentulotukioikeuden kannalta ratkaisevaa sen sijaan on henkilön tosiasiallinen oleskelu Suomessa ja toimeentulotukilain mukainen oleskelun luonne. Oleskelu voi olla vakinaista tai tilapäistä. Oleskelun tosiasiallinen luonne selvitetään yksilöllisesti jokaisen hakijan osalta. Toimeentulotukilain 27 §:n mukaan toimeentulotuki myönnetään Suomessa vakinaisesti oleskelevälle hakijalle tai perheelle. Jokaisella maassa oleskelevalla henkilöllä on kuitenkin oikeus saada kiireellistä tukea niin, ettei hänen oikeutensa välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon vaarannu.

Vaikka oleskelun luonne selvitetään aina yksilöllisesti jokaisen hakijan kohdalla, on todennäköistä, että Suomessa työssä olleiden työttömäksi jääneiden oleskelun luonne on useimmiten tulkittava toimeentulotukilain näkökulmasta vakinaiseksi, jolloin on oikeus ns. täyteen toimeentulotukeen, jos tuen saamisen edellytykset muuten täyttyvät. Henkilön oikeus toimeentulotukeen ei myöskään pääty oleskelulupaa koskevan Migrin oleskeluluvan peruuttamista koskevan ratkaisun tullessa lainvoimaiseksi. Sen sijaan Suomessa oleskelu ilman oleskelulupaa otetaan huomioon oleskelun luonteen arvioinnissa yhtenä osatekijänä, joka puoltaa oleskelun katsomista tilapäiseksi. Oleskelun luonteesta riippumatta Suomessa oleskelevalla henkilöllä on oikeus vähintään välttämättömään osuuteen perustoimeentulotuesta, jos hän on kiireellisen toimeentulotuen tarpeessa eikä voi turvata toimeentuloaan muulla tavoin. Kansaneläkelaitos selvittää myös, onko hakijalla mahdollisuus turvata tosiasiallisesti

toimeentulonsa muulla tavoin, kuten esimerkiksi oleskelupaikkakuntansa hyvinvointialueen toimesta.

Mia Helle

Yksikön päällikkö